
ЦЗЯ ПІНВА

З китайської переклав Володимир Урусов

Цзя Пінва (贾平凹) народився у 21-й день 2-го місяця 1952 року за старим календарем у селищі Діхуа повіту Даньфен південної частини провінції Шеньсі. Батько – сільський вчитель, мати – селянка.

1974 року почав публікувати свої твори. 1975 року закінчив факультет китайської мови та літератури Північно-Західного університету. 1978 року його твір “满月儿” (“Повний місяць”) був удостоєний першої Національної премії за найкраще оповідання. 1982 року вийшла збірка оповідань 1978–1982 років “二月杏” (“Абрикоси другого місяця”). 1992 року заснував журнал “美文” “Художня література”. 1993 року опублікував роман “废都” (“Непотрібне місто”), що був відзначений французькою літературною премією “Феміна”. 2003 року став ректором Гуманітарно-іо інституту Сіанського університету архітектури і техніки. У 2008 році за роман “秦腔” “Ціньцян”) дістав національну премію з літератури Мао Дуня. 2011 року роман “古炉” (“Стара піч”) відзначений премією з літератури Ши Найаня. Його твори видавалися в перекладах англійською, французькою, німецькою, російською, японською, корейською, в’єтнамською та іншими мовами. Цзя Пінва з різних точок зору відображає, уважно розглядає особливості людського характеру і життя в процесі суспільних трансформацій, що відбуваються в Китаї. Твори письменника відзначаються гострим розумом і гумором.

Бувальщини

Перша історія ще з дуже давніх часів. Був на світі герой, він прийшов до одного селища і запитав, чи є якась справа, що потребує його допомоги. Селяни сказали, що в горах живе лютий тигр і постійно шкодить їм. Герой вирушив у гори, бився з лютим тигром три дні і три ночі, лютого тигра було знищено. Він здер з тигра шкуру і повернувся до села. І знову запитав, чи є ще якась біда, селяни сказали: “У морі живе дракон, піди і вбий його”. І пішов герой до моря, завзято бився сім днів і сім ночей і повернувся з головою дракона. Селяни влаштували для нього бенкет, герой випив чайник вина і знову запитав, чи є якесь лихо, то нехай тільки скажуть, і герой для народу знищить його. Селяни сказали: “Є ще одне лихо, якщо знищити його, то в Піднебесній запанує спокій”. Герой запитав: “Хто це?” Селяни сказали: “Це ти”. Герой з підозрою запитав: “Чому я?” Селяни відповіли: “А тому, що ти герой”. Герой, схиливши голову, замислився, підвівся, щоб піти з села, але тільки крок ступив, упав на землю і випустив дух, – у те вино, яке він випив, було покладено отруту.

Друга історія трапилася шістьдесят років тому. Один чоловік, перепливаючи ріку, почав тонути і був врятований іншим. Той, що тонув, із вдячності рятівникові визнав його названим батьком. Рік по тому цей врятований йшов гірським

шляхом і побачив, як вовк наздоганяє людину, він зібрав усі сили і прогнав вовка, а та людини нарекла його своїм батьком. Після цього минуло п'ять років, наречені сини повинні на Новий рік відвідувати своїх наречених батьків. Життя проходило у спокої і злагоді. 1944 року точилася війна з японцями. Коли японці ввійшли в гори з каральним походом проти партизанів, то вони захопили цих трьох, щоб показували шлях. Проходили через мінне поле, японці захотіли, щоб китайці йшли першими і, наступаючи на міни, відкривали їм прохід. Хтось із цих трьох мусив йти на смерть. Японці вказали на того, що тонує, і сказали: “Скажи ти, хто має йти?” Він подивився на того, котрого врятував, потім на того, ким був врятований, і після цього сказав: “Він піде”. Вказав на свого названого батька.

Третя історія ще простіша, вже з наших часів. Мова йде про людину з однієї організації, яку звали Лайцзи. Він постійно прибирав у туалеті. У кінці року його оголосили передовиком. З того часу цей чоловік щодня ходив прибирати в туалеті, навіть якщо туалет був майже чистим, і всі думали: “Це Лайцзи, Лайцзи!” А Лайцзи? Якось у туалеті забилася каналізація, треба було відкрити вигрібну яму і спуститися туди, щоб прочистити витік, і всі сказали, що Лайцзи повинен спуститися і прочистити. І Лайцзи спустився. Спустився і не виліз. Лайцзи задихнувся метаном у вигрібній ямі.

Пити чай

Сьогодні, коли йде мова про чаювання, мені все ще подобається вживати стародавній вислів: їсти чай – це додає важливого значення чаю в житті.

Їсти чай – це щось особливе. Буддистський монах коли їсть чай, то неначе споглядає, даосський монах коли їсть чай – неначе стає на Шлях, інтелігент, коли їсть чай, – такий собі культурний, компартія, що їсть чай, – така непідкупна чесна партія. І тому їсти чай – це виявлення стилю, це прояв моральних якостей, духу, це ознака ясності у бруді нашого повсякденного життя.

Особливо якщо говорити про більшість тут присутніх, то їсти чай – це найкраще з того, що ми маємо – ті, в кого немає занадто багато грошей.

Я в захваті від того, що в Сіані є така чайна.

Сьогодні 15 травня, п'ять і п'ятнадцять співзвучні тому, коли кажуть “я запрошую себе”¹, тобто я не був запрошений хазяїном чайної, я прийшов за власним запрошенням. Я сподіваюся, що пізніше ще раз зможу запросити себе прийти сюди, і, звичайно, не збираюся знову приходити безкоштовно.

У давнину казали: сніг омиває дух. Я кажу: чай омиває душу.

Тому хочу зробити два парних надписи.

Перший з них:

Сніг омиває – холодно, слива розквітає – тепло.

Чай змиває клопоти, людина непомітно відпочиває.

Другий (перероблений з двох речень старої притчі):

Сідайте, будь ласка, сідайте, будь ласка, шановний, сідайте.

Поїжте, поїжте чаю, поїжте смачного чаю.

15 травня 1993 року в павільйоні чайного мистецтва, м. Сіань

Чайні історії

З чаєм пов'язано чимало історій.

На моїй батьківщині не росте чай. Коли люди відчувають спрагу, то завжди п'ють сиру воду. Вода ця з джерела, взимку над джерелом здійсмається біла пара,

¹ Китайською мовою числа 5 і 15 – wu, shi wu – співзвучні вислову wu yao wu – я запрошую себе.

літом вода така холодна, що ломить зуби. Дорослі під час жнив на току часто посилали мене з глиняним глечиком до джерела принести води, а попивши, витираючи рота рукавом ватної куртки, казали: “До чого ж солодка у нас вода!” На початку селища біля горіхових дерев у сихефані² жила Ахуа, вона в той час була малою, на шиї в неї завжди були висипи, у водоймі для прання білизни біля джерела вона мила шию, густе і довге волосся неминуче занурювалося у воду, я хотів піти допомогти їй, але все не наважувався, зробив зі зчеплених листків дерева черпак і пив воду, поглядаючи на неї. Собака з родини Ван Бо теж прийшов до джерела попити води і, штовхнувши, розбив мій глечик. Я, розсердившись, вдарив собаку і сказав Ахуа: “Ти нашкодила мені, ти нашкодила мені!” Ахуа запитала: “Чим я тобі нашкодила, хіба я штовхнула і розбила твій глечик?” Потім Ахуа виросла, я щодня хотів її побачити, а побачивши, ніяковів і хотів звідти втікати, добігши до схованки, відчував прикрість, сам собі давав ляпаса. Один з родичів Ахуа жив на рівнині, ми називали його “той, що не з гір”, він раптово прийшов до родини Ахуа, в селищі всі казали, що хлопець прийшов свататися. Це дуже вразило мене, але я не наслідуювався запитати Ахуа, вичікував моменту помститися чужинцеві. На рівнині немає горіхів, ми нарвали зелених горіхів і запропонували йому з’їсти, він думав, що в будь-якому з плодів є кісточка, та тільки-но гризнув горіха – відчув оскомину на язиці і виплюнув. І коли він залазив до туалету справляти нужду, ми брали каміння і кидали його до ями, сеча вибризувала з ями і забруднювала все тіло. Зуби в нього були жовті. Це було для мене найнестерпнішим. Він казав, що в них у воді багато солей, на смак вона гірка, не така солодка, як у горах. Коли він це казав, то вигляд у нього був чесний, і я відчув велике задоволення. Та коли другого дня я витягнув із джерела велике відро холодної води, щоб віднести на тік, він побачив мене і спитав: “То ви не п’єте чаю?” Я сказав, що тут не росте чай. Він сказав: “Ми не горяни, коли хочемо їсти, то їмо пампушки, приготовлені на пару, коли хочемо пити, то п’ємо чай. Від його слів у мене перехопило подих, увечері я все роздумував, відчуваючи образу, наступного дня раптом надумав, що сказати у відповідь: “У вас вода така гірка, що тільки чаєм і можна приховати її смак, у нас вода солодка, то навіщо нам заварювати чай?” В обід я хотів це сказати йому, але не знайшов його, зустрів Сяосань, Сяосань сказав: “Ти хіба не знаєш, що чужинець із жовтими зубами поїхав, вранці поїхав назад машиною!” Я зрадив, що він нарешті поїхав, але пошкодував, що не сказав йому в очі те, що надумав уночі.

У кінці 70-х я поїхав з рідних місць до Сіаня вступати в університет. У Сіані вода була не гірка, але й не солодка, я почав пити кип’ячену воду, але, як і раніше, не доводилось пити чаю. На літніх канікулах повернувся додому, батько теж повернувся з віддаленої школи, під вечір кілька рідних і двоюрідних братів батька прийшли до нас побалакати, батько сказав матері: “Закип’яти трохи води”. Вода закипіла, і він у дуже великому емальованому кухлі заварив чай. Батько пив чай, я такого раніше зовсім не знав, можливо, він у школі пив, але щоб приніс додому і пив – це було вперше. Всі батькові брати казали: “Ой, пити чай? Це для державних службовців”. Чайні листочки були висушені, від них трохи пахло квітковим ароматом, як тільки заварили окропом, то вода стала темно-червоною. Це був мій перший ковток чаю, відчуття були не кращими, та й батькові брати теж скривилися. Але того дня чайний кухоль чотири рази доливався водою, все ж таки пиття чаю визначало суспільне становище людини. Батько пробув ще кілька

² Будинок старої китайської архітектури з квадратним подвір’ям в центрі і розташованими навколо нього флігелями.

днів і поїхав у школу, а чай, що залишився, мати загорнула і поклала до шафи. У той рік була велика посуха, перець і баклажани на присадибній ділянці почали в'янути від посухи, я з молодшим братом носив з річки воду поливати ділянку, до полудня я приніс кілька десятків відер на коромислі, так стомився, що хотілося просто впасти на землю. Коли повернулися додому, молодший брат сказав: “Давай самі себе відзначимо за працю”. І взяли чай, щоб заварити його. Таким чином, щодня нагороджували себе тим чаєм, що залишився, призвичаїлися до цього, і чаю не стало. І оскільки ми побачили, що чайні листки майже схожі на кінчики висушених листків рицини або кінчики висушених листків кунжуту, то насушили і розтерли трохи листків рицини, щоб заварювати, язика в нас заціпили, тоді ми спробували заварювати листя кунжуту, але не відчували якогось особливого смаку, та все ж таки випили півкухля і більше вже не захотіли пити.

Я вже провчився в університеті три роки. У книжках про чай писалося чимало, але я все ще не пив чаю, по-справжньому зіткнувся з чаєм тільки після того, як почав працювати. У той час у кабінетах у кожного був свій письмовий стіл, висувні ящики зачинялися на замок, перед кожним були попільничка і чайний кухоль. Окріп був спільним, коли в термосі не було води, всі кричали: “Сяо Цзя, Сяо Цзя, чому в термосі немає води?” Я брав термос і йшов у кімнату, де кип'ятили воду, аби набрати води. Набравши води, повертався, кожному діставав з ящика пучку чаю і клав у кухоль, ящик знову зачинявся, кожний собі окремо заварював і пив чай. Ніхто не давав іншому чаю. Одного дня в кабінеті залишилися тільки я і шановний Чжао. Коли Чжао пив чай, то клав півкухля чайного листа на півкухля води, в кухлі осад був такий товстий, наче пензлем нанесено лак, він заварив один кухоль і запитав: “Хіба ти не п'єш чаю?” Я відповів, що не маю чаю. Він дав мені одну пучку, я заварив і почав пити. Він розповідав мені, хто п'є чай “тегуаньїнь”, хто п'є чай із жасмином, хто – чай “бабао”, почав знову бурмотіти під ніс, хто йому найбільше не подобається, сам шкодує купувати чай, але любить пити, завжди заварює свій дешевий. Я почув це, і в серці мені похолоділо: “Він обов'язково запам'ятає те, що давав мені сьогодні чаю”. І саме тому мене не полишала думка про те, що я маю повернути йому чай, та й замислився над тим, як для інших цілком очевидно, що з бідності я п'ю пустий окріп, коли всі п'ють чай. Коли на початку місяця видали платню, то я, скріпивши серце, з 39 юанів зарплати виділив 2 юані і купив циліндричний пакунок чаю. Спочатку дав один раз шановному Чжао. І з того часу ця коробка ніколи не була без чаю. Вже багато років я стандартний кабінетний працівник: своєчасно приходжу на роботу, повільно протираю стола, потім заварюю кухоль чаю, випалюю сигарету, як завжди, переглядаю газети. Свого часу я вже пив квітковий чай, плитковий чай, чай “бабао”, в мене в голові немає таких понять, як свіжий чай, залежалий чай, для мене тільки суттєво – чай міцний, чай не міцний, також знаю, що натщесерце не слід пити чаю, як вип'єш, то буде перенавантаження на серце, увечері не треба пити міцного чаю, як вип'єш, то буде безсоння, не треба пити вчорашнього чаю, не слід змивати чайний наліт. Тільки одне я робив не так: коли в кабінеті з іншими товаришами пив чай “бабао”, мусив виймати з нього дерезу, бо дереза легко викликає жар, а шановний Чжао казав: “Дай мені, дай мені”. Він брав три-чотири зернини дерези, кидав до рота і жував, кажучи, що це ж найкраща річ.

У ті роки кадрові працівники часто повинні були їздити на село, у видавництві я відповідав за редакторську роботу, мав знати ситуацію з літературою і мистецтвом у різних повітах, і як тільки яблука ставали завбільшки з горіх, я їхав до одного з повітів, мене зустрів відповідальний працівник відділу пропаганди

повітового комітету, якраз була субота, він мав повертатися додому, тож влаштував мене у своєму кабінеті, який служив одночасно і спальнею, на час свого від'їзду дав мені талони на харчування в їдальні, ще й наказав: “Захочете пити – підіть до кімнати, де є вода, там наливають воду до кип'ятильника, чай у другому ящику стола”. Вночі на маленькому подвір'ї відділу пропаганди було тихо і безлюдно, я трохи почитав книжку, відчув нудоту, вийшов на подвір'я, щоб назривати зелених яблук, вони були такі кислі, що аж зуби заболіли, тоді я заварив його чай. Чаю було тільки півкоробки, чай був дрібний, наче з білим пушком, спочатку я думав, що чай запліснявів, заварив кухоль, над кухлем одразу піднялась біла пара, пара потроху розійшлася, якийсь свіжий запах ударив у ніс, коли невдовзі підніс кухоль і подивився, то чайні листочки на дні вже розпрямилися, такі свіжі і живі, наче на гілці. Такого чаю я ще ніколи не бачив, пилося так легко, я одразу ж усе випив, ще долив води, потім знову долив, просто випив три кухлі, на чолі виступив дрібний піт, відчув, як в очах прояснилося, на душі стало легше, в роті надовго залишився присмний смак. На другий день, як тільки прокинувся, заварив кухоль, в обід ще один, на очах чаю в коробці ставало менше, та я вже не керував своїми бажаннями, до темноти господар ще не повернувся, я знову заварив кухоль. У коробці залишилося зовсім трохи чаю, я тільки почав відчувати докори сумніння, як же на мене подивиться господар, коли повернеться, я вирішив, що більше не можу тут залишатися, ключі віддав охоронцеві і пішов спати до готелю. Другого дня одразу ж зранку сів на автобус і поїхав до сусіднього повіту. До сьогоднішнього дня я так і не знаю, чи той відповідальний працівник повернувся в неділю під вечір, чи на світанку наступного дня, я також не знаю того, чи він у душі посміхнувся, чи відчув відразу коли нарешті повернувся і побачив, що чаю майже немає, я тільки через декілька днів, повернувшись до Сіаня, відправив йому листа, висловивши вдячність за його прийом. Там було речення “ваш чай просто чудовий”. Позбавлений відчуття ніяковості від його безпосереднього погляду, сидячи за столом, я все ще відчуваю, як палає все обличчя.

Те, що для мене той чай, який я пив крадькома, найкращий у житті, я не наважився сказати прямо господареві, але казав це скрізь і кожному. Ті, кому я про це розповідав, одразу ж казали мені, що це точно був чай “шеньцін”, тому що той повіт дуже близько до району, де росте цей чай, і тому працівники повітового комітету можуть отримувати високоякісний чай “шеньцін”. Таким чином я дізнався, що чай, який називають “шеньцін”, – це зелений чай, що вирощують на півдні провінції Шеньсі, південна частина якої включає Ханьчжун, Анькан, Шанло, але найбільше чаю вирощують в Анькані. Кілька моїх товаришів по університету з Анькана, а ще там живуть декілька моїх знайомих літераторів. Я почав писати до них листи, відверто вимагаючи від них хабара, дорікав їм, чому ж це вони, коли щоразу приїздять до Сіаня, не привозять мені чаю “шеньцін”, казав їм, що хочу стати шляхетним, краще буду три дні без м'яса, але і недовго не можу без чаю. Врешті, по одній-дві пачки чаю мені передавали з okazjiю, хоч кожного разу й небагато, але регулярно. Та все ж це не був високоякісний чай “шеньцін”, не такий, як я пив у відповідального працівника відділу пропаганди. Але й цей не найкращий чай “шеньцін” все ж був шеньсійський зелений, випив його чимало і вже не знижував планку. Тільки тоді я усвідомив справжній колір і смак чаю, той чай, що я пив раніше, – ароматизований, чай “хуча”, то все інший смак, який виникає за рахунок ароматизаторів, як начебто розкішний і дуже поширений у районах Нінся, Ганьсу, Цінхай чай “бабао”, фактично там не вирощують чай, і це лише спосіб зробити залежаний чай придатним до пиття. З того часу я вже не можу пити ароматизований чай. Краще буду пити порожній окріп, але вже ніколи

не буду пити чай “бабао”. Одяг в усі пори року може бути вбогим, їжа щодня – простою, та чай має бути зеленим з півдня Шеньсі. У роки загального дуже низького рівня життя в мене виникло відчуття, що я набув шляхетності у свої смаках.

Коли я став письменником, вже міг їздити по всій країні, і сортів чаю стало чимало. Так, у Ханчжоу пив чай “лунцзін”, у Сямені пив чай “тегуаньїнь”, у Ченду пив чай “емей”, у Юньнані – чай “ерча”, в Хефеї пив чай “хуаншань”, був чай ціною п’ятсот юанів за цзін³, був навіть до двох тисяч юанів. Усі ці чаї теж хороші, скільки вже разів купував, повертаючись додому, різні за смаком, але, врешті-решт, на мою думку, зелений чай з півдня Шеньсі найкращий. По правді кажучи, шеньсійський зелений дуже простий у виготовленні, за формою некрасивий, упаковка простенька, але його смак, міцний смак, до вподоби моєму язичку і шлунку. Та, можливо, я перебільшую.

Для того щоб своєчасно отримувати “шеньцін”, пити свіжий “шеньцін”, я часто їздив до Анькана і там познайомився з новими друзями, навіть з’явився такий собі пан Тань Цзунлінь, який спеціально для мене діставав чай. Пан Тань у зв’язку з роботою мав час їздити в різні повіти Анькану і часто приїздити до Сіаня. Він завжди до і після сезону гуюй⁴ їздив до селян-чаєводів, щоб своєчасно купити і привезти чай, можна сказати, що кожного року я найпершим у Сіані пив новий “шеньцін”. Чекаючи, коли пан Тань подзвонить мені з Сіанського вокзалу, що привіз цзін чи півцзін ще вологого нового чаю, я вже повідомляв своїм друзям, щоб швидше йшли до мене. Не в моїх звичаях запрошувати когось на їжу, але я постійно запрошуюю скуштувати чаю. У такий день всі мої друзі п’ють, і дух просвітлюється, мислення стає швидким, вони чудово висловлюються, неначе всі стають шляхетними і вишуканими. Пан Тань купував чай від сезону гуюй до сезону цінмін⁵, він міг купувати в чаєводів по кілька десятків цзінів високоякісного чаю “шеньцін”, невелику частку я роздаю своїм знайомим, більшу частину ретельно пакую і зберігаю у спеціально придбаному великому холодильнику і можу цілий рік користуватися. Всі друзі теж знають, що в мене дома є хороший чай, я часто запрошуюю їх, можна сказати, що гостей на чай у мене дуже багато. Разом з паном Танем кілька раз брав участь в урочистостях міських чайних товариств, у Сіані немає великого чи малого чайного товариства, де б я не бував. Для чайних товариств підписую назви, придумую парні надписи, роблю каліграфічні надписи на сувоях, заради чаю я хочу цим займатись, і мене зовсім не турбує, чи це престижно. Разом з паном Танем ми оббігали чимало чайних фабрик в Анькані, що люди казали, те й робили, в будні туш була на вагу золота, кожний, хто приходив за ієрогліфами, хотів заплатити високу ціну, але треба було робити надписи для фабрик, врешті, люди передрукували надписи з наших сувоїв на мішках із чаєм, коробках із чаєм, які заповнили світову торгівлю. Очевидно, це порушувало мої права, з другого боку, як ні про кого іншого іноземці говорять, скільки ж я витратив на рекламу, люди не наважуються мати недоліки, а я занадто приохотився до чаю, і нічого вже й говорити.

У житті людині потрібні багато друзів, друзі відходять і приходять, але найдовше залишаються ті, з якими познайомився за чаєм. Я не багато їм м’яса, після того, як декілька років тому через хворобу відмовився від спиртного, я тільки

³ Цзін – китайська міра ваги, дорівнює 0,5 кг.

⁴ Один із 24 чотирьох сільськогосподарських сезонів у Китаї, що настає 19, 20 або 21 квітня. Гуюй означає “хлібні дощі”.

⁵ Один із 24 чотирьох сільськогосподарських сезонів у Китаї, що настає 4, 5 або 6 квітня. Цінмін означає “ясний місяць”.

палю і п'ю чай, життя проводжу, приймаючи гостей на чай, а не горгаючи безглуздо книжки. Кожного разу, заварюючи дома кухоль чаю, дивлюся на свіже-сенькі листочки чаю і завжди в цей час відчуваю, що переді мною весна, я насолоджуюся весною. Коли закінчується чай, на двері наклеюю надпис: "Не треба дарувати нічого, окрім чаю". Але тих, хто дарує чай, дуже мало, всі, хто приходять, хочуть пити мій чай. Тоді я пригадую історію часів династії Тан, коли з Наньніна до Чананя з великим поспіхом день і ніч, не зупиняючись, везли плоди лічжи. На жаль, я ж не Ян Гуйфей⁶ і не знаю, де це пан Тянь.

У рік Дракона про дракона

Китайці багато чому поклоняються. Окрім сонця, місяця, гір, річок, води, світла, грому, блискавки, також поклоняються тваринам, вважаючи, що їхнє нинішнє життя – це перевтілення з життя тваринного в попередньому світі. І тому з року в рік при народженні люди мають свій знак щура, вола, тигра, зайця, дракона, змії, коня, вівці, мавпи, півня, собаки, свині. Ці тварини змінюються по черзі, повертаючись через 12 років. Та тварина, що приходить, і дає назву наступному року. Але кожний черговий звір має право всім керувати, і тільки той, хто наступного року буде під цим знаком, стривожений, тому що з покоління в покоління люди навчені з досвіду, що в наступному році як щастить, то щастить, а як не щастить, то в усьому не щастить, є один вихід, один-єдиний – підперезатися червоним поясом, влаштувати бенкет, начебто коли є яка радість, то вона породжує дві, дві породжують три, три породжують безліч, а як є якась біда, то вона зменшується вдвічі, велика стає малою, а мала зникає. Я народився під знаком дракона, то, як вдарили дзвони століття, настала черга дракона під знаком *чень*, але в цей рік, що наступає, мені виповнюється 49 років, перед 100 роками цей вік один з найсерйозніших, тому всі з кількох друзів, кого я бачив напередодні, казали: "Цього року ти маєш таки відзначити день народження!" Вони кажуть, що треба купити в магазині червону нитку і сплести мені в подарунок пояс, а ще допитуються, в який шикарний ресторан я буду їх запрошувати. Друзі зчинили такий галас навколо цього, що я раптом усвідомив, що наступний рік не принесе ніяких неприємних несподіванок, а тільки добрі події, і тому пояс з червоної нитки ніби оголошує, що дух моєї долі повинен заступити на чергування, піднятися до зали, зайняти головне місце, щонайменше це як капітан команди на футбольному полі повинен носити нарукавну пов'язку. З точки зору китайського конфуціанства, чергування теж служба чиновника, служити чиновником страх як почесно, але служба чиновника також має і суспільну відповідальність, не можна бути легковажним, не можна діяти нерозважливо, велика людина має бути обережною, мудреці повинні діяти як обивателі, бо ж вони тільки слуги народу, служать народу, це, звичайно, вимагає від тебе служіння до останніх днів, кожна справу, як кажуть, тричі обдумувати. Окрім того, це вимагає влаштувати бенкети, вивертати кишені, щоб пригощати гостей, по-перше, громадськість аплодує, несамовито галасує, щоб висловити свої привітання, по-друге, коли ти на службі, то повинен задовольняти громадськість, це ж істина, що гроші треба витратити, а не накопичувати.

У душі китайців з історичних часів дракон посідає найпочесніше місце, кожний імператор вважав себе не інакше як справжнім драконом і сином неба, в народі теж вважається почесним народитися у рік Дракона. Коли американські спортсмени з гордістю вдягають штани з державного прапора, ми всі співаємо "Нашадки дракона", і саме тому, коли нове сторіччя починається з чергування

⁶ Ян Гуйфей – відома красуня періоду династії Тан, яку покохав імператор Сюань-цзун.

дракона, це велике щастя, це ж воля неба, країна має відродитися! У Пекині одразу ж побудували храм ери Китаю, Цзян Цземінь очолює великі групи з цивільних і військових міністрів на усіяких урочистостях зимовими ночами, а заходи такі урочисті, наче в давні часи жертвоприношення на горі Тайшань, по всій країні розвішують кольорову ілюмінацію, встановлюються драконові башти, граються драконовими ліхтарями, що тільки можуть показати, те й роблять. Як пишуть у газетах, виявляється, в декількох провінціях знайшлися каліграфи, які на площах намалювали ієрогліф “дракон” розміром у 100 квадратних метрів. З огляду на все це ті, хто народився в рік Дракона, раді безмежно, представники усіх вікових категорій, діти дракона, онуки дракона – ми бачимо, як вся Піднебесна урочисто вітає нас з днем народження.

Я справді не розумію, чому 12 знаків обирали серед пацюка, бика, тигра, зайця, дракона, змії, коня, вівці, мавпи, півня, собаки, свині, а не з лева, ведмедя, слона. Але 11 знаків – це справжні тварини, і тільки дракон – тварина вигадана. Китайці шанують тварин, а тотемним знаком став тільки дракон, дракон же є вигаданим образом, що поєднує риси багатьох тварин, – це свідчить про те, що релігійна свідомість не така вже й міцна, їхнє мислення *зосереджене на цілісному, цінує символи, йому вкрай не вистачає фізичного*. Таке мислення, звичайно, визначило особливості китайської філософії і мистецтва. Від безтурботного блукання Чжуан-цзи до “Великого закону безтілесного” Лао-цзи, а також музика, живопис, медицина, військово мистецтво, гра в шахи, садово-паркова культура мають такі ж особливості, літературні твори якщо й приділяють увагу зображенню процесу життя, все ж у них присутній дух безтурботного споглядання Південної гори, вони без слів створюють вільну естетичну форму, і хоч вони не мають тієї сили західної драми, що потрясає читача, *але багата прихована вишуканість за час довгого існування дозволила духам отримати підвищення*. Різниця між західною і східною культурою у всіх на устах, на тлі сьогодношньої світової моди на американську культуру все більше людей, особливо тих, хто вивчає цю моду, пристрасно беруть щось західне, щоб оббрехати щось китайське, порівнюють західне вершкове масло і китайську капусту, виявляється, що плотоядні тварини хоч у порівнянні з травоядними тваринами більші і міцніші, але ж блоха, яка тільки ссе кров, маленька, слон їсть траву, та він великий і неповороткий. І тут виникає ще одне питання, дракон вигадана тварина, що поєднує в собі багато інших, таким чином, якщо така “комплексна” тварина стає тотемом, то це чудово, це наповнює шляхетністю і величчю, але у світі реальних тварин тотем тигра додає тобі якостей тигра, а лева – якостей лева, і коли вже таке, то на таке і буде схоже, так тільки можна скотитися до ящірки, курки, гекона, плазуна на чотирьх лапах, такого бридкого і маленького. Та будь-яке запозичення можливе тільки в духовному сенсі, але не так, що коли їсти яловичину, то станеш коровою. Після того, як наші предки створили образ дракона, на нещастя, вони потім набули звичок цього спільного образу, який незграбно було зліплено, а потім ми виявили помилки у багатьох сферах, і сьогодні можна щодня почути таке зітхання: тепер зрозуміло, чому ж це дракони переродилися на блошині плем’я!

Часи, коли в Китаї було створено дракона, вже такі давні, але ж вплинули на нас, в епоху династії Цінь дракона було вишито на державному прапорі, і серед народу куди не кинь оком – скрізь дракон. У сьогодношньому Китаї люди з будь-якого приводу кажуть про національні традиції, та духовні витoki цих традицій не розглядаються з початку і до кінця, тільки поверхово оглядається епоха занепаду княжого духу періоду Мін та Цін, і до сьогодношніх урочистостей року Дракона і ті, що танцюють танці дракона і лева, і ті, що б’ють у гонги і барабани, не

вдягають вбрання періоду Хань і Тан і не вдягають френчі Сунь Ятсена чи європейські гарнітури, а всі натягують нестерпного фасону кольорове вбрання періоду Мін і Цін, від якого віддає несмаком, відрізняються тільки тим, що носять чорні брудні коси. І можна побачити, що тепер образ дракона, який заповнив наше життя, такий мізерний і зів'ялий! В основі своєї дракон – це вигадана істота, але коли всі малюють дракона, роблять дракона, то він все більше і більше стає конкретним, неначе на землі і справді були дракони, як коти, що лежать на печі, чи собаки, які служать за воротами. Я в захваті від стародавніх зображень дракона, в яких поєднані риси риби, тигра, коня, змії, оленя, свині. Зображення дракона на нефритових виробках, бронзових тринігах “дін”, зброї доби Західної Чжоу і Чжаньго⁷ такі прості, але сповнені сили, часто вони на конкретних предметах у поєднанні з формою самого предмета відзначаються надзвичайною силою уяви. На жаль, сьогоднішній дракон став таким буденним, змію називають драконом, свиню називають драконом, сила уяви висохла, творча сила втрачена, символ національного духу день у день втрачає свою велич, це має засмучувати всіх мешканців країни дракона, і навіть я, народжений у рік Дракона, шкодую і непокоюся.

Кілька днів тому зустрівся мені один мій приятель, що полюбляє кепкувати. Раніше він називав мене Сяо Цзя, з роками Лао Цзя, а зараз, звертаючись до мене, називає паном: “Пане, ви тепер високо літаєте!” Я сказав: “Так, але ж ви за мене старший, ви маєте бути паном”. Він тоді: “То як же до вас звертатися?” А я кажу, що треба називати один одного “шановний”. “Шановний” хоч і старовинна форма звертання, але добре звучить, “шановний” протиставляється “нікчемному”, вік людини викликає до неї повагу, моральні якості “цзюньци”⁸ викликають схвалення оточення. А він до мене: “Це добре, шановний Цзя, побачимо, який ви, наступний рік – рік Дракона, коли вже вам пощастить, то не забувайте ж дозволити і нам, півням та собакам, дістатись неба!” Відповідаю йому: «Хай так і буде, але я хочу сказати вам, у світі є ще такий чорт, його звать “жинун”!»

Сміх сміхом, але, повернувшись додому, кілька разів переглянув у словнику тлумачення слова “дракон” і відчуваю, що народжені в рік Дракона також неначе набули якостей дракона, смердюча плоть перетворилася на тіло дракона, це якби ви записалися на амбулаторний прийом у лікарню, щодня ходили туди приймати по кілька крапельниць і раптом вирішили, що 31 грудня 1999 року необхідно припинити приймати ін’єкції, щоб дозволити хворобі залишитися в попередньому столітті! В останні 30 років минулого століття я справді був знаменитим хворим на літературній арені, тілесні і душевні хвороби зробили моє життя дуже важким, дуже виснажливим, якщо в останні 30, а особливо в останні 12 років дракон, на жаль, скромно переховувався, десь відсиджувався, то Нового року повинен вже якось злетіти на висоту, викликати дощ і вітер, проявити свою нестримну силу. Сьогоднішня ніч заповнила Сіань музикою і галасом, люди, наче мурахи, заповнили вулиці, вітаючи нове тисячоліття, ми з кількома своїми друзями, що теж народилися в рік Дракона, зібралися дома невеличкою компанією, я написав вісім ієрогліфів: “Мандат отримано від неба, на довголіття і вічне процвітання” – це надпис на імператорській печатці цінського вана Їн Чжена, який за 200 років до нашої ери об’єднав Китай, я кажу: “Отакої, вже минуло дві тисячі років, а виявляється, що цю печатку повинні були відлити для нас!”

Перекладено за виданням: 长舌男: 贾平凹幽默作品选/贾平凹著. – 北京: 作家出版社, 2003.9.

⁷ Західна Чжоу – 1046–771 pp. до н. е., Чжаньго – 475–221 pp. до н. е.

⁸ Цзюньци – син правителя, шляхетна людина.